

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**Актуальні проблеми
вітчизняної та всесвітньої
історії**

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 24

Рівне – 2013

Збірник наукових праць

«Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії»

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 24. – Рівне: Рівненський державний гуманітарний університет, 2013. – 326 с.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Головний редактор:

Постоловський Руслан Михайлович, к.і.н., професор, член-кореспондент Міжнародної слов'янської академії наук (м. Рівне).

Заступник головного редактора:

Шелюк Людмила Олександрівна, к.і.н., професор (м. Рівне).

Науковий редактор:

Троян Сергій Станіславович, д.і.н., професор (м. Рівне).

Відповідальний редактор:

Шеретюк Валерій Миколайович, к.і.н., доцент (м. Рівне).

Члени редколегії:

Жилюк Сергій Іванович, д.і.н., професор (м. Острог); **Киридон Алла Миколаївна**, д.і.н., професор (м. Київ); **Степанков Валерій Степанович**, д.і.н., професор (м. Кам'янець-Подільський); **Стоколос Надія Георгіївна**, д.і.н., професор (м. Рівне); **Фісанов Володимир Петрович**, д.і.н., професор (м. Чернівці); **Чухліб Тарас Васильович**, д.і.н. (м. Київ); **Швецова-Водка Галина Миколаївна**, д.і.н., професор (м. Рівне); **Шугаєва Людмила Михайлівна**, д.ф.н., професор (м. Рівне).

Згідно постанови президії ВАК України часопис «Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії» визнано фаховим виданням у галузі історичних наук (постанова від 17 квітня 2010 р.)

Свідоцтво про державну реєстрацію:
серія КВ № 15857-4329Р від 12 жовтня 2009 р.

Друкується за рішенням Вченої Ради Рівненського державного гуманітарного університету, протокол № 5 від 27 грудня 2013 р.

За достовірність фактів, дат, назв і т.п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не співпадати з позицією редколегії. Рукописи не повертаються.

Адреса редакції: 33027, м. Рівне, вул. С. Бандери, 12, РДГУ

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2013

7. Олійник Василь, Олійник Віталій. Знахідки давньоруських енкалпціонів на півдні Тернопільщини // Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині. Вип. 12. – Львів: Ін-т українознавства ім. І.Крип'якевича НАН України, 2008. – С. 390- 392.
8. Пивоваров С. Хрести-релікварії з давньоруських пам'яток межиріччя Верхнього Пруту та Середнього Дністра // Галичина. – 2012. – Ч. 20-21. – С. 26-36.
9. Ратич О. Давньоруські археологічні пам'ятки на території західних областей УРСР. – Київ, 1957. – 96 с. Рожко В. С. Хрести історичної Волині IX-XX ст. – Луцьк: Волин. обл. друк., 2012.– с.
10. Русанова И. П., Тимошук Б. А. Языческие святилища древних славян. 2-е изд., испр. – М.: Ладога-100, 2007.– 304 с.
11. Рыбаков Б. А. Русское прикладное искусство X–XIII веков. – Ленинград, 1971. –128 с.
12. Ягодина Марина. Нові культові речі з давньоруських пам'яток Західного Поділля // Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині. Вип. 11 – Львів, Інститут українознавства імені І.Крип'якевича при НАН України, 2007. – С. 346-357.
13. Ягодина М. О. Хрести та іконки княжої доби із Західного Поділля // Studia archaeologica. – Львів. – 1993. – № 1. – С. 67-71.

УДК 902(477.81/.82)

Б.А. Прищеп

ІСТОРИЧНА ТОПОГРАФІЯ СЕРЕДНЬОВІЧНОГО МІСТА ДУБНО ЗА АРХЕОЛОГІЧНИМИ ДЖЕРЕЛАМИ

За археологічними джерелами проаналізовано розвиток міста Дубно починаючи з X ст. Намічені основні етапи формування топографічної структури поселення епохи Київської Русі. Показано вплив планування поселення XI–XIII ст. на розвиток міста за доби князів Острозьких у XV – початку XVII ст.

Ключові слова: Волинь, середньовіччя, місто, археологічні джерела, планувальна структура.

Б.А. Прищеп. Историческая топография средневекового города Дубно за археологическими источниками. По археологическим источникам проанализировано развитие Дубно начиная с X в. Намечены основные этапы формирования топографической структуры поселения эпохи Киевской Руси. Показано влияние планировки поселения XI–XIII вв. на развитие города во времена князей Острожских в XV – начале XVII вв.

Ключевые слова: Волинь, средневековье, город, археологические источники, планировочная структура.

Pryshchepa B.A. Historical Topography of Medieval Town of Dubno Based on Archeological Sources. Based on the archaeological sources, the development of Dubno since the 10th century has been analyzed. The main stages in the formation of the topographical structure of the settlement in the period of Kiev Rus have been determined. The impact of the settlement's planning on the town in the times of Ostrozky princes (15th–17th cc.) has been showed.

Key words: Volyn, medieval times, town, archeological sources, planning structure.

Рання історія волинських міст залишається слабо вивченою через фрагментарність та лаконічність писемних джерел, в першу чергу літописів. На сучасному етапі історичних досліджень розширити і поглибити наші знання дозволяє залучення археологічних джерел. З 2004 р. Рівненською філією державного підприємства науково-дослідний центр «Охоронна археологічна служба України» Інституту археології НАНУ проводяться археологічні експертизи та розкопки в м. Дубно. Отримані нові археологічні джерела в поєднанні з результатами робіт попередніх дослідників дозволяють розглянути історичну топографію цього середньовічного міста, проаналізувати процес його зародження та розвитку в епоху Київської Русі та за литовсько-польської доби.

Першу згадку про Дубно знаходимо у Повісті минулих літ під 1100 р. [1, 155]. У 1149 р. біля Дубна стояли з військами Андрій Боголюбський та його брат Ростислав, вони були учасниками походу на Волинь Юрія Довгорукого [1, 227]. Місто згадується також у числі володінь Мстислава Даниловича, сина Данила Галицького, у зв'язку з подіями, які дослідники датують 1288 р. [1, 439].

Середньовічне Дубно сформувалося на півострові, який з півдня і сходу був обмежений заплавою р. Ікви, а із північного-заходу – широкою заболоченою низиною. В XVI–XVII ст. місто захищали із заходу рів і земляний вал із Луцькою брамою (рис. 1, Б), а північну межу міської території, на думку дослідників, визначає монастир кармелітів [7, 123–124]. У південно-східному куті півострова князями Острозьким було збудовано замок. Він складався з двох частин – «старого замку» на східному кінці мису (рис. 1, 1) і розташованого поряд «нового замку» (рис. 1, А) з потужними кам'яними стінами і двома бастіонами (північним і південним) [8, с. 130; 9, с. 98–99].

Перші археологічні розвідки на території Дубна були проведені у 20–30-х рр. XX ст. на ділянці мису, що підвищується над заплавою ріки на 5–6 м, на лівому березі р. Ікви, тобто на території старого замку (рис. 1, 1). Тут було зібрано уламки глиняного посуду XII–XIII ст. [11, 237]. Цю ділянку давнього поселення у 1946–1947 рр. обстежили М.І. Островський та М.Ю. Смішко і визначили його як залишки давньоруського городища [10, 352]. Нині це мисове укріплення частково зруйноване земляними роботами, а територія забудована житловими та господарськими будівлями, але вивчення планів міста кінця XVIII – початку XX ст. дозволяє визначити його первісні розміри – близько 120×100 м. У 2007 р. тут було прокопано археологічний шурф на південному краю збереженої частини мису, що має розміри 50×40 м, виявлено матеріали слов'яно-руського часу X–XIII ст., литовсько-польської доби XIV–XVI ст. і наступних періодів.

У 1995 р. І.К. Свешніков провів перші розкопки в історичній частині Дубна на території нового замку. На ділянці розкопу материк досягнуто на глибині близько 4 м. Відкрито потужні нашарування литовсько-польської доби та два слов'яно-руські житла, датовані другою половиною X – початком XI ст. (№ 7) і XII ст. (№ 6) [12].

Важливі нові археологічні джерела для вивчення ранніх етапів розвитку Дубна були отримані в ході досліджень на двох сусідніх ділянках на Майдані Незалежності, № 3 (розкопки 2005–2006 рр.) та на вул. Замковій, № 10 (розкопки 2009 р.). Вони знаходяться на відстані 70–100 м на захід від південного бастіону замку князів Острозьких, на південному краю високого корінного берега р. Ікви (рис. 1, 3, 4).

На Майдані Незалежності, № 3 рятівні археологічні розкопки були проведені на площі 190 кв. м. Виявлено культурні нашарування X–XII ст. і XV–XVIII ст. потужністю 2–2,8 м. До слов'яно-руського часу належать господарська будівля № 10, житло-напівземлянка № 5 та дві господарські ями. Більш рання господарська будівля № 10 функціонувала в X ст., вона мала прямокутний котлован розмірами 2,3×3,25 м, завглибшки близько 1,0 м та велику нішоподібну піч. Житло № 5 датоване XI ст., воно мало чотирикутний котлован розмірами 3,5×3,3 м, невелику ніше подібну піч і каркасно-стовпову конструкцію стін, про що свідчать виявлені в кутах та вздовж стін стовпові ями. Досліджено також дві господарські ями X ст. і XII ст. Від об'єктів литовсько-польської доби простежені прямокутні котловани трьох підвалів та рештки наземних дерев'яних конструкцій будівель [4].

На ділянці по вул. Замковій, № 10 розкоп мав площу 270 кв. м. Виявлено культурні нашарування потужністю 1,5–2,2 м та 18 різночасових об'єктів, у тому числі 9 слов'яно-руських, які відносяться до різних етапів розвитку поселення, від X ст. до XIII ст. Найбільш ранні об'єкти на цій ділянці датовані X ст. – це житло № 2 та господарська будівля № 17. Житло № 2 – прямокутна в плані напівземлянка (3,6×3,75 м) зі стінами каркасно-стовпової конструкції, заглиблена від рівня виявлення на 0,3–0,4 м. Рештки печі-кам'янки знаходились у північному куті. До того ж типу напівземлянок належали житло № 5 розмірами 4,2×4,25 м і житло № 3, що мало котлован розмірами 4×4 м і добре збережену глинобитну піч, вони датовані відповідно XI ст. і кінцем XI – першою половиною XII ст.

До іншого конструктивного типу слід віднести пізнішу будівлю № 1а. Це було наземне житло з великим підвалом (підкліттю). Відкрито прямокутний котлован розмірами 4,2×4,6 м, заглиблений у ґрунт на 0,8 м від рівня виявлення. Вхід до котловану у вигляді похилого коридору простежено з північного боку. В котловані виявлено потужний завал зруйнованої глинобитної печі, що впала із наземного приміщення будівлі. Речові знахідки дозволяють датувати житло № 1а XII – першою половиною XIII ст. Котлован будівлі № 1а був частково

зруйнований подібним за плануванням котлованом пізнішого наземного житла на підкліті, воно датоване XVI ст.

Слов'яно-руський культурний шар і об'єкти X–XI ст. були досліджені під час археологічних робіт на розі вул. Данила Галицького та Кирила і Мефодія (рис. 1, 5) [6], на вул. Свободи (рис. 1, 7, 8), на вул. Шевченка, № 14 (рис. 1, 14), а матеріали X–XIII ст. трапилися на вул. Замковій, № 17 (рис. 1, 2), на вул. Кирила і Мефодія, № 18-а (рис. 1, 6) [5].

На ділянці що на розі вул. Данила Галицького та Кирила і Мефодія виявлено культурні нашарування, товщина яких зростала на південний захід, в бік долини р. Ікви і становила від 4 м до 8,5 м. Вірогідно, вони сформувалися в межах давнього яру. На схилі цього яру, на глибині близько 6,0 м від рівня сучасної денної поверхні, досліджено господарську будівлю № 5а з чотирикутним котлованом (2,5×2,5 м) завглибшки до 0,5 м. Біля північної стіни котловану будівлі було влаштовано велику нішоподібну піч, черинь якої мав потужне замощення із уламків горщиків XI ст. Поряд з будівлею в культурному шарі зібрано керамічні вироби X–XI ст., вони й датують ранній період існування тут поселення [6].

У 90-х роках XX ст. В.В. Ткач виявив у старій частині Дубна середньовічні поселення поблизу провулка Купального (рис. 1, 13), на підвищенні, де знаходиться Спасо-Преображенська церква (рис. 1, 12) і на правому березі р. Ікви на старому передмісті Сурмичі навколо Георгіївської церкви (рис. 1, Е), а також на окремому підвищенні в заплаві правого берега р. Ікви, при впадінні р. Липки (рис. 1, 16) [2].

Освоєння території Дубна слов'янами відбулося не пізніше кінця V–VI ст., про це свідчать знахідки об'єктів празької культури на південній окраїні міста, на поселенні Волиця [3]. Ранньослов'янський ліпний і ранній гончарний посуд VIII – початку X ст. зібрано на правому березі р. Ікви на Сурмичах (рис. 1, 16, 17) і в південно-західній частині старого міста на вул. Лесі Українки (рис. 1, 9). У X – на початку XI ст. заселена площа на обох берегах р. Ікви різко збільшується, формується культурний шар, що свідчить про швидке зростання чисельності населення та щільності заселення території замку князів Острозьких та ділянок на захід і північ від замку. Площа суцільної заселеної території на лівому березі р. Ікви від мисового городища на сході до вул. Кирила і Мефодія на заході становила в X–XI ст. близько 6 га.

У XII–XIII ст. Дубно продовжує розвиватись: ускладнюється його структура, з'являються вироби, які характерні для матеріальної культури міських жителів (скляні браслети, окремі типи глиняного посуду). Ядром давньоруського міста було мисове городище на схід від нового кам'яного замку князів Острозьких – давній дитинець (рис. 1, 1). У XVII ст. це укріплення згадується під назвою «старий замок». На нашу думку, особливості розміщення та планової схеми нового замку литовсько-польської доби були пов'язані з плануванням двох укріплених частин поселення давньоруського часу – дитинця та околиного міста. Новий замок збудовано на місці околиного міста, а східна стіна замку проходила вздовж оборонного рову дитинця, тому вона дугоподібна у плані. За археологічними джерелами міська територія, включаючи посадські райони на лівому та правому берегах р. Ікви, становила у XII–XIII ст. близько 20 га.

Здобуті в ході досліджень Дубна археологічні джерела доповнюють скупі повідомлення літописів і дозволяють простежити ранні етапи формування цього волинського міста. На його південній окраїні відкрито ранньослов'янські об'єкти празько-корчацької культури V–VII ст., а в межах старого міста і на передмісті Сурмичі знайдено сліди поселень ранньослов'янської райковецької культури VIII–X ст. Підйом Дубна простежується з X ст., коли різко зростає його заселена площа і щільність забудови, частина поселення перетворюється на фортецю. Вірогідно, в цей час тут формується один з племінних центрів волинян.

В XI ст. поселення в Дубно продовжує розвиватись. Після входження Волині до складу Київської Русі воно стає важливим центром утвердження влади київських князів у регіоні. І в наступні століття літописний Дубен зберігає статус адміністративного центру значної за площею волості в середній течії р. Ікви, а тому продовжує розвиватись як середньовічне місто у XII–XIII ст.

Спостереження за характером культурних нашарувань дозволяють зробити висновок, що в часи князів Острозьких спочатку були освоєні ті ділянки, на яких сформувалося поселення епохи Київської Русі. Знахідки XIV–XV ст. виявлено на території старого замку (дитинці) та нового замку, а також поряд, на вул. Замковій. У другій половині XVI – першій половині XVII

ст. забудується територія від сучасної вул. Кирила і Мефодія до західних міських укріплень з Луцькою брамою. На півночі виразні культурні нашарування цього часу обмежуються вул. Пекарською. Ця вулиця разом із північним відрізком вул. Замкової утворюють в плані дугу, яка, вірогідно, визначає трасу північної частини міських укріплень доби князів Острозьких. На північ від вул. Пекарської та Замкової культурні нашарування XVI – першої половини XVII ст. виражені дуже слабо або ж взагалі відсутні. На підставі археологічних джерел можемо зробити висновок, що міська площа Дубна (без передмість) в цей час становила близько 30 га.

Джерела та література

1. Літопис Руський / Переклад з давньорус. Л.Є. Махновця; Відп. ред. О.В. Мишанич – К.: Дніпро, 1989.
2. Прищепя Б.А., Ткач В.В. Археологічне обстеження околиць Дубна // Археологічні відкриття в Україні 1997–1998 рр. – К., 1998. – С. 134–135.
3. Прищепя Б.А., Ткач В.В. Нові ранньослов'янські знахідки з Дубно // Волинський музей: історія і сучасність. Науковий збірник. Вип. 4. – Луцьк, 2009. – С. 416–418.
4. Прищепя Б.А., Ткач В.В., Чекурков В.С. Охоронні розкопки в центральній частині м. Дубна Рівненської області // Археологічні дослідження в Україні 2004–2005 рр. – Київ-Запоріжжя: Дике Поле, 2006. – С. 315–318.
5. Прищепя Б.А., Ткач В.В., Чекурков В.С. Нові археологічні джерела для вивчення історичної топографії міста Дубна // Археологічні дослідження в Україні 2005–2007 рр.: Збірка наукових праць / за ред. Н.О. Гаврилюк. – Вип. 9. – Київ-Запоріжжя: ІА НАН України, «Дике Поле», 2007. – С. 314–317.
6. Прищепя Б.А., Ткач В.В., Чекурков В.С. Продовження досліджень середньовічного м. Дубна // Археологічні дослідження в Україні. 2006–2007. – К.: ВД «Академперіодика», 2009. – С. 282–284.
7. Рычков П.А. Дорогами Южной Ровенщины. – М.: «Искусство», 1989.
8. Рычков П. Розпланування міста Дубно за картографічними джерелами // Архітектурна спадщина Волині. Збірник наукових праць. – Випуск 3. – Рівне, 2012. – С. 122–142.
9. Сварник І. Україна очима іноземця. Ульріх фон Вердум. Щоденник подорожі, яку я здійснив у роки 1670, 1671, 1672... через королівство польське... // Жовтень. – 1983. – № 9 (467). – С. 84–100.
10. Смішко М.Ю. Дослідження пам'яток культури полів поховань в західних областях УРСР у 1947 р. // Археологічні пам'ятки УРСР. – К., 1952. – Т. 3. – С. 337–378.
11. Rauhut L. Wczesnośredniowieczne materiały archeologiczne z terenów Ukrainy w Państwowym Muzeum Archeologicznym w Warszawie // Materiały wczesnosredniowieczne. – 1960. – Т. V. – S. 231–260.
12. Swiesznikow I., Hupalo W. Wstępne wyniki badań archeologicznych na zamku w Dubnie // Materiały I Sprawozdania Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego. – Rzeszów, 1996. – Т. XVII. – S. 297–303.

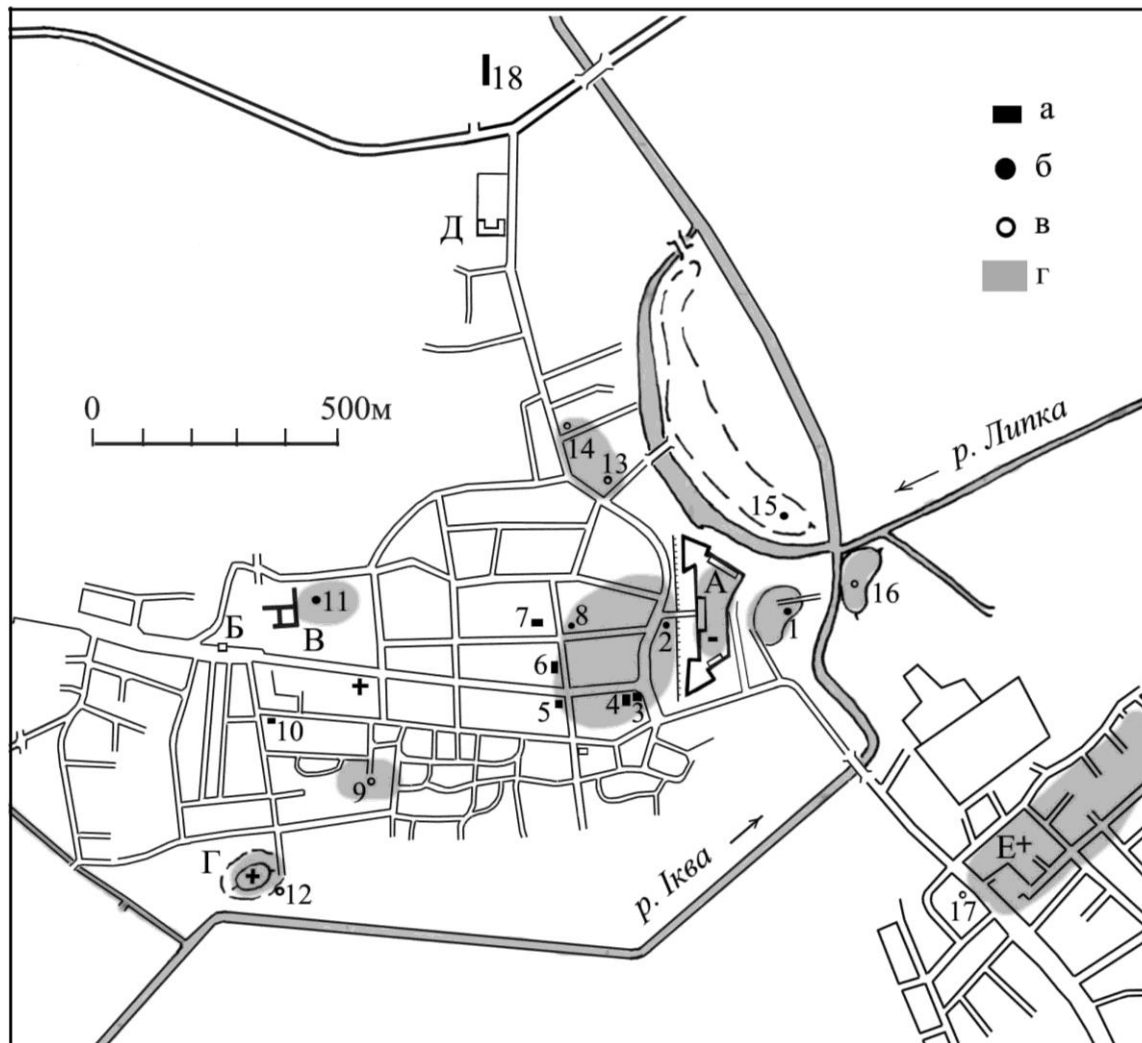

Рис. 1. План центральної частини м. Дубно.

Буквами позначені: А - новий замок; Б - Луцька башта; В - монастир бернардинів; Г - Спасо-Преображенська церква; Д - монастир кармелітів; Е - Георгіївська церква.

Ділянки, на яких проводились археологічні дослідження:

1 - городище, вул. Замкова, № 53; 2 - вул. Замкова, № 17;

3 - вул. Замкова, № 10; 4 - Майдан Незалежності, № 3;

5 - на розі вул. Данила Галицького та Кирила і Мефодія;

6 - вул. Кирила і Мефодія, № 18-а; 7 - вул. Кирила і Мефодія, № 10;

8 - вул. Свободи, № 26; 9 - вул. Л. Українки; 10 - вул. Стара, № 67;

11 - вул. Т. Бульби; 12 - вул. Спасівська; 13 - провулок Купальний;

14 - вул. Шевченка, № 14; 15 - ур. «Острівок»; 16 - Сурмичі, пункт 3;

17 - вул. Сурмичі, магазин «Надія».

Умовні позначення: а - археологічний розкоп; б - шурф експертизи;

в - збори підйомного матеріалу та спостереження за земляними

роботами; г - ділянки з культурним шаром X-XIII ст.

З М І С Т

Я.Б.Петрівський СЛОВО ПРО ЖІНКУ, НАУКОВЦЯ, ПЕДАГОГА	3
--	---

ПРОБЛЕМИ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ В НАУКОВОМУ ДИСКУРСІ

Л.П.Петрук ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ У КОЗАЦЬКІЙ ПЕДАГОГІЦІ (XV-XVIII ст.)	5
--	---

О.В.Крупка ПРИСЯГА У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ ТА КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ КИЇВЩИНИ І ВОЛИНИ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XVI – ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ XVII ст.	8
--	---

В.А.Дмитренко ДЕМОГРАФІЧНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ІНСТИТУТУ СІМ'Ї У КУЛЬТУРІ РАНЬОМОДЕРНОГО УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА СЕРЕДИНИ XVIII СТОЛІТТЯ	14
---	----

Т.В. Самчук РАЦІОН ТА ВАРТІСТЬ ХАРЧУВАННЯ КАЗЕННОКОШТНИХ СТУДЕНТІВ УНІВЕРСИТЕТУ СВ. ВОЛОДИМИРА НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ ФУНКЦІОНУВАННЯ НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ	19
--	----

Р.М.Шеретюк ЗАПРОВАДЖЕННЯ ПРАВОСЛАВНОЇ БОГОСЛУЖБОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ В КУЛЬТОВО-ОБРЯДОВУ ПРАКТИКУ ГРЕКО-УНІАТСЬКОЇ ЦЕРКВИ НАПЕРЕДОДНІ ЇЇ СКАСУВАННЯ 1839 Р.	24
---	----

О. П. Прищепя ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРНОГО ОБЛИЧЧЯ ПОВІТОВИХ МІСТ ПРАВОБЕРЕЖНОЇ УКРАЇНИ ЗА МАТЕРІАЛАМИ ДІЛОВОДНОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ ГУБЕРНСЬКИХ КАНЦЕЛЯРІЙ (ДРУГА ПОЛОВИНА XIX – ПОЧАТОК XX СТ.)	31
---	----

Р.С. Пальчевський СІЧОВІ ТОВАРИСТВА УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ ДРУГОЇ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ	38
--	----

С.О.Білан ДУХОВНІ ТА НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНІ ЗМІНИ В ЖИТТІ УКРАЇНСЬКОГО СЕЛЯНСТВА В 1929-1939 РР.	43
--	----

В.С.Виздрик ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКИХ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ У ВІДНОВЛЕННІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ КООПЕРАЦІЇ В 20-30-х рр. XX ст. НА ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ	49
--	----

Ю.О.Тимошенко ІСТОРИЧНИЙ АНАЛІЗ СПОРТИВНОГО ЖИТТЯ В ПІДРАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ В 1930-ті РОКИ	55
Т. Пилипович УКРАЇНЦІ У РАДЯНСЬКИХ ТАБОРАХ ДЛЯ ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНИХ ПІСЛЯ РАДЯНСЬКО-ПОЛЬСЬКОЇ ВІЙНИ 1939 РОКУ	61
Л. Головата УКРАЇНСЬКИЙ ЛЕГАЛЬНИЙ ВИДАВНИЧИЙ РУХ У СТРУКТУРІ ДОСЛІДЖЕНЬ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ	67
В.В. Ленская НАРОДНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ УКРАИНЫ В КОНТЕКСТЕ ПРОТИВОСТОЯНИЯ КОММУНИСТИЧЕСКОЙ И НАЦИСТСКОЙ ИДЕОЛОГИЙ В ГОДЫ ВТОРОЙ МИРОВОЙ ВОЙНЫ	75
Л.М.Шугаєва ОСОБЛИВОСТІ ЕВОЛЮЦІЇ І ТРАНСФОРМАЦІЇ АНТИТРИНІТАРИЗМУ В УКРАЇНІ	80
Ворон Оксана Петрівна, Ворон Олена Петрівна РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ СВОБОДИ СОВІСТІ У КОНТЕКСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИМО-КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ НА ТЕРЕНАХ НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ	91
К.Круглик ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСОБЛИВОСТЕЙ РЕЛІГІЙНОСТІ ПРАВОСЛАВНОГО НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ ЗА ПЕРІОД НЕЗАЛЕЖНОСТІ	96
ІСТОРИКО-КРАЄЗНАВЧИЙ НАУКОВИЙ ДИСКУРС	
С.М.Локайчук, І.О.Сумленна, Г.В.Охріменко КЕРАМІЧНІ ВИРОБИ НОСІЇВ СТЖИЖОВСЬКОЇ КУЛЬТУРИ.....	102
А.М.Климчук ХРЕСТИКИ-ЕНКОЛПІОНИ – МИСТЕЦЬКІ ТВОРИ ЮВЕЛІРНОГО РЕМЕСЛА	106
Б.А. Прищепа ІСТОРИЧНА ТОПОГРАФІЯ СЕРЕДНЬОВІЧНОГО МІСТА ДУБНО ЗА АРХЕОЛОГІЧНИМИ ДЖЕРЕЛАМИ	109
Ю.М.Курдина СКЛЯНЕ ВИРОБНИЦТВО НА ГАЛИЦЬКО-ВОЛИНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ В XI – XIII СТ.	114
Р.Р.Баран, Н.Д.Олійник ЛІТОПИС ГОНЧАРНОГО ВИРОБНИЦТВА СТАРОДАВНЬОЇ КОЛОМІЇ	117
Ю.М.Мазурик, О.Д.Остап'юк ДЕРЕВООБРОБНЕ РЕМЕСЛО В ЛІТОПИСНОМУ УГРОВСЬКУ.....	123

Ю.А.Юхимчук СОКИРКИ-АМУЛЕТИ З ПЕРЕСОПНИЦІ В КОНТЕСТІ ЇХ ПРИЗНАЧЕННЯ ТА ЗАСТОСУВАННЯ	127
Л.Ю.Парфенюк ТЕХНЕОЛОГІЯ ВИГОТОВЛЕННЯ СКЛЯНИХ БРАСЛЕТІВ НА ОСНОВІ ЗНАХІДОК У ПЕРЕСОПНИЦІ	130
В.П.Баланович КОСТОРІЗНЕ РЕМЕСЛО ЛІТОПИСНОЇ ПЕРЕСОПНИЦІ В ДОМОНГОЛЬСЬКИЙ ПЕРІОД	134
О.В.Жарська ХРЕСТИ –ЕНКОЛПІОНИ З ФОНДІВ КУЛЬТУРНО-АРХЕОЛОГІЧНОГО ЦЕНТРУ «ПЕРЕСОПНИЦЯ»: ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ТЕХНІЧНА СТОРОНА ЇХ ВИГОТОВЛЕННЯ	139
М.В.Федоришин РЕМІСНИЦТВО У ЛІТОПИСНІЙ ПЕРЕСОПНИЦІ	144
О.А.Герасименко РОЛЬ ІСТОРИЧНИХ ТА СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ПРОЦЕСІВ ВОЛИНИ XVI–XVIII СТОЛІТЬ У НАЦІОНАЛЬНІЙ САМОІДЕНТИЧНОСТІ	148
І.В.Мілясевич ГАЗЕТА «ВОЛЫНЬ» (1882 – 1918 рр.): ІСТОРІЯ, МІСЦЕ У СУСПІЛЬНОМУ ЖИТТІ ВОЛИНИ КІНЦЯ XIX – ПОЧАТКУ XX СТОЛІТТЯ	154
О.С.Рибко ПОЛІТИЧНА КУЛЬТУРА МІСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ ВОЛИНСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ (1917 Р.)	161
В. М.Жилюк РЕПРЕСІЇ ПРОТИ НАСЕЛЕННЯ ЖИТОМИРЩИНИ У ПЕРШІ ПОВОЄННІ РОКИ (1944 – 1945 РР.)	166
С.О.Гордійчук ВІРНИКИ-ПРОТИСТАНТИ ЗАКАРПАТТЯ ПІД ТОТАЛІТАРНИМ ПРЕСОМ (ДРУГА ПОЛОВИНА 1940-Х – 1960-ТІ РОКИ)	171
С.В.Виткалов «ЗОЛОТЕ КІЛЬЦЕ» ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ: ПОТЕНЦІЙНІ МОЖЛИВОСТІ МІСЦЕВИХ МУЗЕЙНИХ КОЛЕКЦІЙ	180
І.І.Булига НОВІ ТЕНДЕНЦІЇ У ФОРМУВАННІ РЕЛІГІЙНОЇ СИТУАЦІЇ СУЧАСНОЇ РІВНЕНЩИНИ: СПРОБА РЕЛІГІЄЗНАВЧО- ФІЛОСОФСЬКОГО АНАЛІЗУ	184

**ПРОБЛЕМИ ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ І МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН:
НАУКОВИЙ ДИСКУРС**

Т.Н.Шамсутдинова-Лебедюк СЕГРЕГАЦІЯ ЖІНОК В ІСЛАМІ	192
О.В.Северова ФОРМУВАННЯ СИБІРСЬКОГО ЗАСЛАННЯ ДЕКАБРИСТІВ	196
Н.В.Плюта ПРОБЛЕМИ ФРАНЦУЗЬКОГО КОЛОНІАЛІЗМУ: ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА	200
В.А.Сушко РАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО ЯК КУЛЬТУРНА СПІЛЬНОТА	203
Ю.А.Лустюк ВПЛИВ ЦЕНзуРИ НА ДРУКОВАНІ ЗМІ: ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ	208
О.А. Бундак СТАВЛЕННЯ ВСЕРОСІЙСЬКОГО СЕЛЯНСЬКОГО СОЮЗУ ДО РЕЛІГІЇ І ЦЕРКВИ НА ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ (ЗА ДОКУМЕНТАМИ РІЗНИХ ФОРУМІВ ВСЕРОСІЙСЬКОГО СЕЛЯНСЬКОГО СОЮЗУ)	212
М.Нагірний ПЕТРОВЦІ ЯК ОСЕРЕДОК КУЛЬТУРНОГО ЖИТТЯ РУСИНСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ ХОРВАТІЇ	218
М.М.Кондратюк ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН ЦЕРКВИ ТА ШКОЛИ В ПЕРШІЙ ЧЕХОСЛОВАЦЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ (1918-1939 РР.)	222
М. І. Коврига ОСНОВНІ НАПРЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ РЕПРЕСИВНО- КАРАЛЬНИХ ОРГАНІВ В СРСР (1920 - 1930 рр.)	228
А.В. Слесаренко ШТРИХИ ДО ПОРТРЕТА ЛЕГЕНДИ ЧЕСЬКОГО АНДЕГРАУНДУ ІВАНА МАРТИНА ЇРОУСА	233
А.Р. Галушка-Адайкін РЕФОРМИ СУКАРНО В ПЕРІОД РАННЬОЇ «КЕРОВАНОЇ ДЕМОКРАТІЇ» (КІНЕЦЬ 50-Х РР. – ПОЧАТОК 60-Х РР. ХХ СТ.)	237
Р.М.Постоловський ЧЕХОСЛОВАЦЬКА РЕФОРМА 1968 р.: ВНЕСОК ІНТЕЛЕКТУАЛІВ У ЇЇ ТЕОРЕТИКО-КОНЦЕПТУАЛЬНЕ ОБГРУНТУВАННЯ	243
І.В.Філіпчук ПОГЛЯДИ О.ДУБЧЕКА НА РОЗВИТОК ЧЕХОСЛОВАЧЧИНИ ПЕРІОДУ «ПРАЗЬКОЇ ВЕСНИ»	250

О. И. Санжаревский РЕФОРМИРОВАНИЕ (СОКРАЩЕНИЕ) АРМИИ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ В ПЕРВОЙ ПОЛОВИНЕ 90 – Х ГОДОВ 20 ВЕКА	256
--	-----

П.Л.Яроцький ДИВЕРГЕНТНІ ПРОЦЕСИ В КАТОЛИЦИЗМІ: ВІД «БОЛІСНОГО ПОНТИФКАТУ» ДО ПОНТИФКАТУ «РЕФОРМУВАННЯ ЦЕРКВИ»	260
---	-----

Marek Motyka NARKOMANIA JAKO ZJAWISKO SPOŁECZNE W POLSCE – RYS HISTORYCZNY	266
--	-----

ПРОБЛЕМИ ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВА ТА ІСТОРІОГРАФІЇ

С. Н. Грипич КНИГА ЯК МИСТЕЦТВО ТА КНИГИ ПРО МИСТЕЦТВО	273
---	-----

М.Шатрова ІСТОРІЯ КНИГИ ЯК СКЛАДОВА ДИСЦИПЛІН КНИГОЗНАВЧОГО ЦИКЛУ	276
---	-----

С. Н. Грипич, Г. П. Семенюк НАУКОВА БІБЛІОТЕКА РІВНЕНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ГУМАНІТАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ: ВІД МИНУЛОГО ДО СЬОГОДЕННЯ	280
--	-----

С.Баханова «ПРАЗЬКА ВЕСНА» В ШКІЛЬНИХ ПІДРУЧНИКАХ З НОВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ КІНЦЯ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТ.	286
---	-----

Л. Пасічник КНИГОЗНАВЧИЙ ТА БІБЛІОГРАФІЧНИЙ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ НОРМАТИВНИХ ДОКУМЕНТІВ ІЗ СТАНДАРТИЗАЦІЇ: ІСТОРІОГРАФІЯ ПИТАННЯ	290
---	-----

І.О.Прилуцька АКЦЕНТИ РОЗВИТКУ КНИЖКОВОЇ СПРАВИ НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ	296
--	-----

РЕЦЕНЗІЇ, АНОТАЦІЇ, ОГЛЯДИ

І.Захарчук «ТЕ, ЩО ЛЮДИ ДУМАЮТЬ...»: ІСТОРІЯ У ДЗЕРКАЛІ СУСПІЛЬНИХ НАСТРОЇВ <i>Гриневиц Владислав. НЕПРИБОРКАНЕ РІЗНОГОЛОССЯ: Друга світова війна і суспільно-політичні настрої в Україні, 1939 – червень 1941 рр. – Київ – Дніпропетровськ: Центр «Ткума»; Видавництво «Ліра», 2012. – 508 с.</i>	302
--	-----

В.М. Шеретюк

ОРГАНИ ВЛАДИ НА ВОЛИНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ
ПЕРІОДУ ПІЗНЬОГО СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ
ТА РАННЬОГО НОВОГО ЧАСУ

(Рец.: Бортнікова А.В. Державна влада та місцеве

самоврядування на Волині (кінець XIV – середина XVII) [Текст]:

монографія / Алла Василівна Бортнікова. – Луцьк :

Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2013. – 552 с.) 315

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ 317

ЗМІСТ 320

Наукове видання

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету

Збірник наукових праць

Випуск 24

Відповідальний за підготовку збірника до видання – С.С.Троян

Комп'ютерна верстка – Третяк О.Ю.

Обкладинка – Самсонюк В.Б.

Підписано до друку 2013 р. Папір офсетний. Гарнітура «Times New Roman». Наклад 100. Обліково-видавничих аркушів 30,00. Віддруковано засобами оперативної поліграфії ПП Самборський І.О., вул. Толстого, 3, м. Рівне, Україна, 33028.

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії: Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету: Збірник наукових праць. – Рівне: РДГУ, 2013. – Випуск 24. – 326 с.